

Življenje pri Šadrniku in Stroju

Ta zapis je nastal po pripovedovanju moje mame Milice Thaler. Njegov namen je iztrgati pozabi spomine na Šadrnikovo domačijo in na mamino otroštvo na Murovi.

Šadrnikova domačija je bila postavljena sredi 19. stoletja in je ostala skoraj nespremenjena do leta 1959, ko jo je zadnji lastnik porušil in na njenem mestu zgradil novo hišo, ki je nosila staro hišno številko Kosova 13. Od kod izhaja domače ime "pri Šadrn`ku", ni znano.

Tu je bil dom zakoncev Klinar, ki se jima je leta 1864 rodila hči Margareta, po domače Šadrnkova Meta. Leta 1896 se je Meta poročila z Janezom Thalerjem iz Sorice, ki je bil zaposlen v Kranjski industrijski družbi na Jesenicah. Leta 1900 se jima je rodil sin Peter – moj ded. Ko je dopolnil štirinajst let, se je tudi on zaposlil v Kranjski industrijski družbi. Imel je več bratcev in sestic, ki pa so vsi pomrli že v ranih otroških letih. Ded Peter se je najprej izšolal za kurjača in kasneje še za strojevodja. Poleg tega se je v Škofovih zavodih v Ljubljani naučil nemščine. Služboval je na železniškem oddelku Kranjske industrijske družbe, kasneje pa kot delovodja v železniški kurilnici. Tovorne vlake je vozil od tovarniških obratov do železniške postaje. Plačo je imel razmeroma dobro in dužina ni trpela pomanjkanja. Ob hiši je bil vrtiček in nekaj sadnega drevja, na desni strani hiše pa hlev, kjer so imeli koze. Hiša je imela kamnite temelje, lesen zgornji del in s škodlami pokrito streho. Skozi vhodna vrata se je prišlo v majhno vežo, od koder so vodila ena vrata v črno kuhinjo, druga pa v hišo.

Šadrnikova domačija in njen lastnik okoli leta 1950 (Andreja Svetina)

Thalerjeva Meta pred Šadrnikovo domačijo (Andreja Svetina)

Mladi Peter s Šadrnikove domačije je v prostem času rad zahajal na kozarček v hotel Pošta, kjer je bila tedaj zaposlena mlada Milka Pipan, nečakinja lastnice Marije Poljšak. Zagledal se je v Milko in leta 1932 sta se poročila. Naslednje leto se jima je na Šadrnikovi domačiji rodila hči Milica in kot se v življenju rado zgodi, da eden pride in drugi gre, je še isto jesen umrla stara Šadrnikova Meta. Ded Peter kot edini otrok pa ni podedoval domačije, ki je po dogovoru med sorodniki pripadla sestrični Avguštni z nezakonskim sinom. Peter in Milka sta se z malo Milico preselila k Stroju na Murovo številka 7. Ker je bil Strojev stric strojevodja na tovornih vlakih, se je hiše prijelo domače ime "pri Stroju".

*Peter Thaler pri
Šadrniku leta 1935
(Andreja Svetina)*

Tu sta v spodnjem nadstropju živela Franc in Johanca Košenina, zgornje prostore pa sta oddajala. V zgornje stanovanje, kjer se je naselila Thalerjeva družina, se je prišlo po lesenih stopnicah. Na vrhu stopnic je bila veža z oknom, pod njim pa stara lesena skrinja iz Šadrnikove domačije, ki danes stoji v mojem dnevnem prostoru. Iz veže je bil vhod v shrambo in kuhinjo. Ob vhodu v kuhinjo je stala nizka omara s

posodo, na omari pa "kangla" z vodo, korec in lavor. Vodo za pitje so nosili iz Višnarjevega korita, za ostale potrebe pa iz grabna ob Strojevi hiši. Tam so tudi splakovali perilo. Milka je za ta namen pozimi obula posebne škornje iz filca, po domače "pôčne", v katere je obula še dva para volnenih nogavic, da je ni zeblo. V kuhinji je bil še "šporhet", v kotu ob oknu pa "divan" in poleg njega polvisoka omara, na kateri so za božič imeli jaslice in smrečico. Poleg naštetega je stala v kuhinji še

*Murova s Strojevo hišo pred drugo svetovno vojno
(Andreja Svetina)*

"kredenca" in miza s stoli. Tla so bila iz smrekovih desk, ki jih je bilo treba vsak teden "poribati". Skozi okno se je videlo na Matijevčevo domačijo. Iz kuhinje so vodila vrata v sobo, kjer sta v zakonski postelji spala ded Peter in babica Milka s sinkom Petrom, Milica in Boža pa sta si delili posteljo v kotu. Ob zakonski postelji sta bili nočni omarici,

ob vznožju postelje pa ovalna miza z dvema stoloma. Na tej mizi je imel svoje stalno mesto album z družinskimi fotografijami. Ob steni je stala garderobna omara, na kateri je imel ded, ki je bil godbenik, spravljeno trobento. Milica ga je večkrat prosila, da naj kaj zaigra, pa je vedno rekel: "Ne morem. Trompeta je pokvarjena". Vse pohištvo v sobi je bilo narejeno iz češnjevega lesa in polakirano. Še en pomemben predmet je stal v spalnici. To je bil šivalni stroj znamke Pfaff, ki ga je babica Milka kupila pred poroko. Imela je veliko veselje do šivanja in ostalih ročnih del. Proizvajalec teh strojev

Šiviljski tečaj družbe Pfaff v tridesetih letih pri Balohovi hiši (Andreja Svetina)

je organiziral tudi tečaj. Babičinemu talentu in pridnosti gre zahvala, da je bila družina vedno lepo oblečena. Narediti je znala vse, od spodnjega perila do zimskega plašča. Kadar je šivala, je stroj iz sobe pripeljala v kuhinjo, kjer je bilo bolj svetlo. Iz veže se je šlo tudi na podstrešje, kjer je bila za vrati spravljena skrinja z največjim zakladom – knjigami. V skrinji so hranili zbirko Slovenskih večernic, ki so jih z veseljem prebirali.

Strojova hiša je imela hlev. V njem so imeli kravo, ki je dajala mleko. Kadar je bila breja, je Milica hodila po mleko h Kosmatu v Jeseniške Rovte. Telička so vzredili in prodali, pujska pa zredili, da je šel pozimi pod nož. Ob hiši sta stali dve drvarnici, večja Strojova in manjša Thalerjeva. Ded Peter je Milico velikokrat vzel s seboj v gozd, da sta šla po drva in storže. Med potjo sta veselo pela: "O, moj papa, je šel v gmajno po drva!". Včasih so dedu "odkazali" kakšno bukev v Mežakli, saj svojega gozda ni imel. Babica je hodila v gozd nabirat maline, borovnice in brusnice, da sta bila doma sok in marmelada. Jeseni so nabirali gobe in jih sušili ter vlagali za zimo. Pred hišo je bil majhen vrt z zelenjavo, kjer sta ded in Strojev stric med vojno v skritem koticu gojila tobak. Za ozimno zelenjavo pa so imeli njivo na Plavžu. Strojev stric je s posebno ljubeznijo gojil tudi vrtnice, ki so zrastle do višine dveh metrov. Pred zimo jih je le upognil k tlom in jih s praproto in smrečjem zaščitil pred zmrzaljo. Tako jih je občudoval, da je le redkokdaj komu poklonil kak cvet.

Prehrana je bila skromna. Za zajtrk je bila vedno bela kava in kruh. Kava je bila iz cikorije, Franck ali pa ječmenova. Ob petkih je bila na jedilniku fižolova juha z makaroni, zvečer pa makaroni, zabeljeni z drobtinami. Nedeljski jedilnik je bil sestavljen iz goveje juhe, praženega krompirja, kuhanega govejega mesa iz juhe in

solate. Poleg naštetega je bila na jedilniku večkrat tudi krompirjeva juha in omleti, češpljevi cmoki, pečena polenta z domačo marmelado ali po domače "koruzna torta", na mleku ali vodi kuhana kaša, "frgulin" ali močnata kaša, ješprenj, mešta, govnač, ovseni kosmiči in krompir v oblicah z maslom ali marmelado. Pozimi so jedli koline po zaslugi sorodnikov iz okolice Sevnice, ki so imeli doma kmetijo in mlin. Za svečnico so bile vedno na mizi ocvrte miške, za pusta pa krofi in "zmedeni fancoti" iz kvašenega testa. Za božič in veliko noč je bila na praznični mizi vedno potica.

Murovski otroci so se veliko družili in igrali. Igrач ni bilo in zato so se zabavali po svoje. Igrali so se ravbarje in žandarje, zemljo krast, med dvema ognjema, skrivavca, gnilo jajce, figure metat, ta lepe in ta grde ter mnoge druge otroške igre. Na pamet so znali številne izštevankе, kot so: En kovač, konja kuje... in An ban, pet podgan... Peli so tudi različne šaljive pesmice, od katerih si je moja mama posebej zapomnila naslednjo: "Ti drajla bustadra, po ksiht našminkana, ma fouš zobe, lase in iz pleha oringelne!". Kadar se niso igrali katere od naštetih iger, so se šli "jagat". Tekali so po Murovi gor in dol, na Cicl, proti Pejcam, pa do "ta rdečih skal" in nazaj. Včasih jih je zabaval Korlček iz zavetišča, ki se je rad sprehodil čez Murovo, kjer je med otroki našel sorodne duše. Višnarjeva Punči mu je rada rekla: "Korlček dej, zaluben poglej!" Korelčkova zaljubljena grimasa je spravljal v smeh staro in mlado. Tam, kjer stojita danes Erjavčeva in Višnarjeva hiša, sta bili dve kegljišči. Otroci so tja hodili pobirati keglje in so si s tem prislužili kakšen fenig.

Med vojno sta bili Milica in Boža večkrat pri sorodnikih na spodnjem Štajerskem, ker je bilo tam osvobojeno ozemlje. Tam sta se naučili partizanskih pesmi, ki sta jih nato na glas prepevali doma za hišo. To so slišali ljudje, ki so simpatizirali z okupatorjem, in malo je manjkalo, pa bi cela družina končala v taborišču. Med spomine, ki so sicer večinoma prijetni, se je zapisal tudi spomin na bombardiranje Jesenic, 1. marca 1945. Milica je bila takrat stara dvanajst let in je v kuhinji pomivala posodo, ko je v Strojovo hišo priletela skala. Pred Svedrarjevo hišo je padla bomba in sprožila veliko skalo proti Strojovi hiši. Na zunanji strani Strojove hiše se ni kaj prida poznalo, v notranjosti pa je odpadlo veliko ometa. Vse pohištvo in štedilnik so bili pokriti z njim.

Po vojni so otroci dokončali šolo. Milica se je s petnajstimi leti zaposlila v Železarni, družina pa se je z Murove preselila v svoje stanovanje na Bokalovi ulici. V šestdesetih letih so s skupnimi močmi zgradili hišo ob cesti na Golico, kamor so se preselili ded Peter, babica Milka, Milica s hčerko Andrejo in Boža s sinom Živanom. Tako so se spet preselili v bližino kraja, kjer je nekoč stala Šadrnikova domačija.